

Atletiek in 1889

1. Bestuurlijk en organisatorisch

De ontwikkeling van de atletieksport in Nederland maakt in 1889 een tweede stap voorwaarts. Niet door de Amsterdamsche Sportclub, die het financieel moeilijk heeft. Uit onverwachte hoek worden drie wedstrijden georganiseerd, over het land verspreid: in Amsterdam, Scheveningen en Nijmegen. De oprichting van een nationale bond voor voetbal en atletiek in de herfst van 1889 legt een basis voor structuur en continuïteit.

De Amsterdamsche Sport Club

Begin januari zijn de weersomstandigheden de schaatsers gunstig gestemd en zijn er opnieuw internationale schaatswedstrijden op de ijsbaan in Amsterdam. De aankondiging van de wedstrijden vermeldt zelfs dat het gaat om het 'MEESTERSCHAP DER WERELD'. Onder de deelnemers ook enkele uit het hardlopen bekende namen, zoals Pim Mulier, Klaas Pander, Renier Broekmeijer en George Jurrjens.

Op de jaarvergadering van de onderneming eind februari blijkt de minder rooskleurige financiële situatie. De club heeft moeite de kosten te dekken met de inkomsten uit sportactiviteiten. De vergadering keurt de balans en verlies en winstrekening goed en herkiest tot secretaris Baron de Salis. Men besluit verder in 1889 geen concours hippique te organiseren, vanwege gebrek aan belangstelling. Het feit dat men in 1889 geen atletiekwedstrijd organiseert, zal zeker ook met de financiën te maken hebben gehad.

Het Sportblad

Na zeven jaren krijgt het sportblad *Nederlandsche Sport* er een concurrent bij. In juni verschijnt de eerste uitgave van *Het Sportblad*¹. Redacteuren zijn Adriaan Couvée² (roeier, wielrenner, schaatser) en Pim Mulier. Een van de vaste medewerkers wordt Baron De Salis. Het blad verschijnt wekelijks en zal later lange tijd het bondsblad van de atletiekbond zijn.

Wielerbanen

De organisatoren van wielervedstrijden in Amsterdam op het terrein waar in de winter de ijsbaan ligt, besluiten in de zomer van 1889 geen wielersbaan meer op te bouwen, omdat die in het najaar toch weer wordt verwijderd.

¹*Het Sportblad* zal blijven bestaan tot 1927. Latere bekende redacteuren zijn Johan Christiaan (Kick) Schröder en Christiaan Jacobus Groothoff. Groothoff treedt in 1912 op als voetbalscheidsrechter op de Olympische Spelen van Stockholm.

²Adrianus Lodewijk Couvée (Deventer 1862 - Rosmalen 1911) is de zoon van een luitenant kolonel bij de cavalerie. Begin jaren tachtig gaat hij in Delft studeren en wordt lid van de Studenten Roei-vereiniging Laga, waarvan hij in 1886 president wordt. Hij gaat ook wielrennen en eind 1886 komt hij in de redactie van *De Kampioen*, het orgaan van de Algemeene Nederlandsche Wielrijdersbond, waar hij verslaggever wordt met de mogelijkheden om met vergoeding van kosten buitenlandse congressen en wedstrijden te bezoeken. In het winterseizoen 1888 - 1889 vertegenwoordigt hij Nederland op internationale schaatswedstrijden met onder andere Klaas Pander en George Jurrjens. Na zijn directeurschap van de Scheveningse wielersbaan wordt hij directeur van het Sportterrein in Den Haag. In 1901 is hij de secretaris een comité van notabelen in Wageningen, dat atletiekwedstrijden organiseert. De voorgenomen wedstrijden in 1902 gaan niet door vanwege het faillissement van Couvée. Hij moet zijn villa verlaten en vertrekt in 1903 naar Ede. Zijn banen ziet hij als hobby want bij zijn trouwen in 1889 geeft hij als beroep op *zonder* en zo staat hij ook in Ede ingeschreven. Vier jaar later wordt hij opgenomen in het Geneeskundig Gesticht Coudewater in Rosmalen, waar hij in 1911 overlijdt, 48 jaar oud.

Krijgt Amsterdam het wielrennen moeilijk van de grond, zelfs niet op een simpele, met kleiaarde opgeworpen baan, in Scheveningen en in Nijmegen is men voortvarender. Nijmegen had al in 1885 een baan bestaande uit een mengsel van puin en aarde, waarop gefietst en gelopen kon worden. In Scheveningen kwam in juli 1888 een wielersbaan gereed³. Op beide banen worden in oktober 1889 atletiekwedstrijden gehouden.

De man die een sleutelrol heeft gespeeld bij de introductie van de atletiek op de wielersbanen is Adriaan Lodewijk Couvée. Pim Mulier en Adriaan Couvée zijn in juni gaan samenwerken als redacteurs van *Het Sportblad*. Couvée was eind 1887 een van de initiatiefnemers tot de oprichting van de wielersbaan in Scheveningen en werd daarvan directeur. Men mag aannemen dat Mulier en Couvée samen op het idee zijn gekomen om atletiek- en wielerswedstrijden te combineren. Voor de atletiek heeft dat gunstig uitgepakt, onder meer omdat de wielersbaan een prima accommodatie was om op te lopen en de atletiek bij een breder publiek onder de aandacht werd gebracht.

Nederlandsche Voetbal en Athletieke Bond

Nadat rond 1880 de Haarlemsche Football Club is opgericht komen in de jaren daarna vooral in het westen van het land meerdere voetbalverenigingen van de grond. In een aantal gevallen beoefenen de leden zowel cricket als voetbal. Van een competitie is in het begin nog geen sprake. Men daagt elkaar uit om te spelen of men arrangeert een wedstrijd tussen steden. De spelregels bevinden zich nog in rudimentair stadium. Er is een geval bekend van een wedstrijd met twee scheidsrechters: de ene floot voor partij A, de andere voor partij B⁴. In juli 1888 publiceren de aanvoerders Daniel Noppen van de vereniging Amsterdam en Maurits Weinthal van Concordia uit Rotterdam, een concept voor een voetbalreglement en zij roepen op tot de oprichting van een nationale voetbalbond⁵. De tijd is nog niet rijp. Het duurt nog een dik jaar alvorens het idee wordt opgepakt door Pim Mulier. Hij roept op zondag 17 november in Haarlem vertegenwoordigers bijeen van verenigingen die voetbal spelen. Mulier is voorzitter van de bijeenkomst en legt meteen het voorstel op tafel om op te richten de Nederlandsche Voetbal- en Athletische Bond.⁶ De vergadering gaat daarmee akkoord waarna Mulier voorstelt om dan te praten over reglementen voor het voetbalspel, het inrichten van een bond en atletiekwedstrijden en tenslotte een reglement voor een bondscompetitie. Een van de aanwezigen merkt op dat de atletiek meer thuishoort bij de gymnastiek. Het antwoord van Mulier is:

‘dat in het Orgaan Olympia⁷ athletieke wedstrijden worden bestreden en deelneming aan wedstrijden als op de Scheveningse Wielersbaan ten zeerste wordt ontraden.’⁸

³Over de aard van de baan in Scheveningen wordt niet duidelijk gerapporteerd. In een artikel over de inrichting van de wielersbaan in *Nederlandsche Sport* van 23 juni 1888 staat: *‘Wat de samenstelling der lagen betreft, deze zijn dezelfde als in het Haagsche bosch ...’*. Het is een harde toplaag beschrijft Mulier in zijn boek *Atletiek en Voetbal*. De baan wordt gerold met een wals, voortgetrokken door een paard op sokken, blijkt uit een foto in het boek *Een halve eeuw wielersport* van Hogenkamp. De aard van de oppervlakte van de baan is van dien aard dat deze bij regen nat en onbruikbaar wordt. In een verslag van een wedstrijd in 1892 schrijft het *Algemeen Handelsblad*: *‘(...) en zelfs nog gisteren en hedennacht het wielersfeest dreigde te mislukken door de zware regenbuien, die de baan week maakten.’* Over de metrieke eigenschappen van de baan is bekend dat deze 400 m. lang is en zes meter breed. De rechte stukken en de bochten zijn elk 100 m.

⁴*Nederlandsche Sport* van 6-4-1889.

⁵*Nederlandsche Sport* van 7-7-1888.

⁶In het in 1891 verschenen huishoudelijk reglement (Mulier, 1891) heet de bond Nederlandsche Voetbal en Athletieke Bond.

⁷Onduidelijk is de positie van dit orgaan. Mogelijk is bedoeld het letterkundig-paedagogisch tijdschrift *Olympia* dat overigens geen banden heeft met het Nederlandsch Gymnastiek-Verbond.

⁸Notulen aanwezig in het Nationaal Archief.

Hiermee bewijst Mulier de atletieksport een grote dienst. Wijselijk vermijdt hij te verwijzen naar het in 1868 opgerichte Nederlandsch Gymnastiek-Verbond, waar ook atletiek wordt beoefend, maar niet op de wijze die Mulier voorstaat, te weten atletiek als competitiesport. Het voorlopig reglement voor de atletiekbeoefening bestaat uit twee delen: een deel voor het lopen en een deel voor het springen. De afstanden bij het lopen beginnen bij 100 yards en sluiten af met 1609 meter. De afdeling springen bestaat uit de disciplines verspringen, hoogspringen, ver-hoogspringen en vergooien. Waarmee wordt gegooid is nog niet gedefinieerd. De aanwezigen kiezen een voorlopig bestuur en besluiten om op 8 december in Den Haag verder te praten. De oprichtingsvergadering maakt weinig indruk op de dagbladpers. Slechts *Het Vaderland* en *De Maasbode* plaatsen een klein bericht, andere dagbladen besteden er geen aandacht aan.

Te Haarlem is een Ned. Voetbal en Athletische bond tot stand gekomen; 8 Dec. zal hier ter stede een vergadering van dien Bond worden gehouden. Als voorloopig bestuur zijn gekozen de heeren: M. Weinthal, Hoogstraat Rotterdam, secretaris; A. Harthoorn, H. Bijstra, H. J. Burkens, Droogleever Fortuijn en W. Mulier.

*Bericht in het dagblad Het Vaderland van 23 november 1889
over de oprichting van een bond voor voetbal en atletiek.*

Op 8 december komen de heren opnieuw bijeen, nu in Den Haag in Hotel Central en daar wordt een definitief bestuur gekozen:

- voorzitter Pim Mulier van HFC, Haarlem
- secretaris Coenraad Nolet van HVV, Den Haag
- penningmeester Antonie M. Harthoorn⁹ van AVV, Amsterdam
- leden Henrie Bijstra van Delftsche Football-Club, Pieter Droogleever Fortuijn¹⁰ van Concordia, Rotterdam, Jan van der Waarden van RAP, Amsterdam en Hendrik Burkens van Excelsior, Haarlem.

De aanwezigen praten vooral over punten die het voetballen aangaan. Een interessant punt van algemene aard gaat over het professionalisme. De vergadering besluit dat voetbalprofessionals niet op wedstrijden van de bond mogen spelen. Professionals in andere sporten is dit wel toegestaan.

Opricht 8 December 1889.

⁹Anton Harthoorn is vooral zwemmer en waterpolospeler. Als zwemmer wordt hij Nederlands kampioen en ook recordhouder.

¹⁰Pieter Droogleever Fortuijn (Rotterdam 1868 – 's-Gravenhage 1938) is afkomstig uit een patriciërsgeacht. Zijn geslachtsnaam wordt in 1912 Droogleever Fortuyn. Hij zal later lid worden van de Tweede Kamer, burgemeester van Rotterdam en lid van de Eerste kamer.

2. Verenigingen

De verenigingen die betrokken zijn bij de oprichting van de NVenAB op 17 november en 8 december:

Amsterdamsche Sport Club	Opgericht in de winter van 1886.
Amsterdamsche Voetbal Vereniging	Ook vaak genoemd Voetbal Vereeniging Amsterdam. Opgericht september 1887.
Rotterdamsche Cricket en Football Club Concordia	Opgericht op 16 mei 1884 door onder andere een van de of beide broers Weinthal.
Delftsche Football-Club	Opgericht op 9 november 1889, een studentenclub.
Wageningsche Cricket en Football Club Go Ahaed	Opgericht op 4 december 1886. Van de club is geen vertegenwoordiger op de bijeenkomsten aanwezig. Men stuurt een bericht lid te willen worden.
Haagsche Voetbal Vereeniging	Opgericht in 1883.
Haarlemsche Cricket- en Football Club Excelsior	Opgericht op 27 april 1883 als cricketclub.
Haarlemsche Football Club	Rond de oprichtingsdatum hangt een waas, de vereniging hanteert 1879.
Rotterdamsche Cricket en Football Club Olympia	Opgericht op 23 mei 1885.
Amsterdamsche Football Club RAP	Opgericht op 14 november 1887, door leden van de cricketclubs RUN, Amstels CC en Progress.
Voetbal Vereeniging Rotterdam	Datum oprichting niet bekend.

3. Wedstrijden

In 1889 vinden opnieuw enkele, als volksvermaak georganiseerde hardloperijen plaats. Zoals die georganiseerd door kastelein Terpstra op 25 augustus in Marssum en die in Blauwhuis op 8 oktober samen met de harddraverijen. In Blauwhuis verdient de jonge Arjen van der Vliet vijftien gulden met zijn overwinning.

In zijn boek *Athletiek en Voetbal* vergeet Mulier het jaar 1889. Hij noemt het jaar komkommertijd en meldt alleen een Leidse student die van het Noordeindeplein naar Den Haag loopt in 1:45 en Jan Bloemen die in Oostende loopt.

Amsterdam

De Amsterdamsche Gymnastiekonderwijzersvereniging organiseert eind augustus, begin september, aan het Tolhuis feestelijkheden, ter gelegenheid van de verjaardag van prinses Wilhelmina op 30 augustus. Op het programma staan onder andere hardlopen, steenwerpen en springen.

Uitslagen

1 EM (1609 meter)

1. Carl Jibben 6:00
2. Adrianus Jonkmans 6:14
3. Jan H. Kloppe 6:25
4. Willem F. Schutz 6:25

Steenwerpen

1. Khöler
2. A. Klein

300 meter met hindernissen

1. George Philip Rust Jr. 64
2. Carl Jibben 71
3. Willem Schutz 77

Springen

1. Adrianus Jonkmans
2. Jacobus A. Lambrechts

100 meter paren

1. Kesting
2. Meijer

Scheveningen

In tegenstelling tot de wielermisère in Amsterdam staat de komst van een wielersbaan in Scheveningen in april 1888. De opening is op 7 en 8 juli van dat jaar. Het bestuur van de baan organiseert op zondag 6 oktober 1889 *Internationale Athletieke wedstrijden*. De organisatoren geven blijk van een brede kijk op het begrip atletiek, want naast wedstrijden in hardlopen organiseren ze ook hoogspringen, verspringen en *hoogspringen met polstok*. In de jury zitten onder andere de Amsterdammers Bram Dudok de Wit en Anton Abspoel¹¹. Na de twee overwinningen van de vermeende Engelsman Johan Spinks speelt de kapel van de huzaren *God Save the Queen*.¹²

¹¹ Anthonius Johannus Abspoel (Utrecht 1856 - Den Haag 1925) is tot dan toe bekend als gymnast en roeier. Later is hij ook actief in de zware atletiek (worstelen en werken met gewichten). Bij de oprichting van dagblad *De Telegraaf* in 1893 wordt hij daar sportredacteur, een aantal jaren later doet hij dat werk voor *Het Algemeen Handelsblad*.

¹² J.W. Spinks, aangekondigd als Engelsman, is in werkelijkheid de in Den Haag op 7 oktober 1871 als Nederlander geboren Johan Wilhelm Spinks, die in Bennebroek woont en lid is van de gymnastiekvereniging Sparta in Haarlem.

Uitslagen

100m

Serie 1

1. Johan Wilhelm Spinks Nottingham Electric Club 11 4/5
2. Eduard Noordijk HCB, Den Haag 12 3/5

Serie 2

1. Emile Henri Verstege Laga, Delft 11 3/5
2. Louis Joseph Weinthal RC en VC Concordia, Rotterdam 11 4/5

Serie 3

1. Hermann von Faber Laga, Delft 11 2/5
2. Johan J. Meijer Voetbal Vereniging Rotterdam 11 3/5

Finale

1. Johan Spinks 11 2/5
2. Johan J. Meijer 11 3/5
3. Emile Henri Verstege 12 1/5

Verspringen

1. George M. van Voorthuizen Njord, Leiden 5,75
2. Max. B. Keller Gymnastiek Vereniging Olympia, Den Haag
3. Pieter Wijnand Calkoen Haarlemsche Football Club

400 meter hindernisloop met zes hindernissen met hoogten variërend van 1,45 t/m 0,80 m.

Serie 1

1. George Rust Amsterdamsche Voetbal Vereniging 1:08
2. Louis Weinthal RC en VC Concordia Rotterdam 1:09 4/5
3. Frans H. Eijsvogel Rotterdamsche Gymnastiek en Scherm Vereniging 1:11 4/5

Serie 2

1. Johan Spinks 1:05 4/5
2. Johan Dirk Bloemen ANWB Amsterdam 1:06
3. Willem H. van der Brugge Gymnastiek Vereniging Voorwaarts, Den Haag 1:07 3/5

Finale

1. Johan Spinks 58
2. Johan Dirk Bloemen 59 4/5
3. George Rust 1:04 3/5

Hoogspringen

1. Barthold baron Mackay Delft 1,90
2. Max B. Keller
3. G.M. Voorthuizen

1EM (1609 meter)

1. Carl Jibben Amsterdamsche Voetbal Vereniging 5:06
2. C. Peters¹³ Gymnastiek Vereniging Olympia, Den Haag 5:13 3/5
3. Johannes Daniel Houtman¹⁴ ANWB, Haarlem, na loting met Joh. Meijer, beiden 5:14 3/5

¹³Christiaan Peters (Den Haag 1866 – Den Haag 1918). Hij noemt zich Chas. Hij huwt in 1889, waarbij hij opgeeft als beroep bediende. Het jaar daarna schrijft hij op wedstrijden in onder het pseudoniem Distance afkomstig uit Den Haag of uit Leiden. In 1891 is hij lid en ook nog secretaris van de Haarlemse vereniging De Damiaatjes.

¹⁴Enkele jaren later maakt hij furore als wielrenner en schaatser.

Hoogspringen met *polstok*

1. Johan Gottfried Martin Gymnastiek en Scherm Vereeniging Sparta, Haarlem 2,65
2. Evert Herwijer Gymnastiek en Scherm Vereeniging Oranje, Den Haag
3. René Anema ANWB, Den Haag

Troostwedloop 400 meter

1. Eduard Noordijk 1:00
2. Louis Weinthal 62:1/5, na loting met Gymnast.

Nijmegen

Op zondag 20 oktober is er op de wielersbaan van Nijmegen in het kader van een groots wielersfeest, ook een wedstrijd hardlopen over 3000 meter met voorgift. Er zijn zeven deelnemers. Carl Jibben gaat van meet en wint in 10:17 2/5 voor Klaas Pander met 50 meter voorgift in 10:23 2/5 en Johannes Daniel Houtman met 85 meter voorgift in 10:35 2/5. Waarschijnlijk is Bloemen met 35 meter voorgift vierde.

Wedstrijden in het buitenland

Op 8 augustus is Johan Bloemen aanwezig op de jaarlijkse wedstrijden in Oostende. In de handicap race over 1 Engelse Mijl wordt hij tweede. Hij wint de handicaprace over 500 meter met horden. Tijden en voorgiften zijn niet bekend.

4. Opmerkingen

Nederlandsch-Indië

In Batavia, de hoofdstad van Nederlandsch Indië, bestaat een cricket club, die voornamelijk Engelse leden heeft. De club organiseert al enkele jaren atletiekwedstrijden. Het *Bataviaasch Nieuwsblad* van 28 mei 1889 bevat een aankondiging van het programma van *athletic sports*, georganiseerd door de club. Op het programma staan onder meer *throwing the hammer*, *120 yards hurdle race*, *high jump*, *100 yards flat race*, *long jump* en zelfs een *veterans race* over *120 yards* en *tug of war* (touwtrekken).

Hoewel de Nederlanders in Indië niet van deelname zijn uitgesloten, blijkt in de praktijk dat zij nauwelijks een affiniteit hebben met deze vorm van sportbeoefening.

Recordlijst

In de recordlijst opgenomen in het boekje met statuten en reglementen van de NVenAB (Mulier, 1891) staan bij het jaar 1889 twee dubieuze vermeldingen.

Allereerst een record gelopen door Johan Bloemen op 24 augustus over 508m met hindernissen, in 1:32. Die wedstrijd is nog niet gevonden in de bladen. Mogelijk verwijst de recordlijst naar de wedstrijd in Oostende op 8 augustus. De krant van Oostende vermeldt geen tijden, ook niet met welke voorgift Bloemen is gestart.

De tweede vermelding is het record van Spinks over 400m met hindernissen, gelopen in Scheveningen op 6 oktober en opgenomen als zijnde 64 $\frac{3}{5}$. De werkelijke uitslag was winnaar Spinks in 58, met als derde George Rust in 64 $\frac{3}{5}$. Overigens mag in dit geval over de tijden worden getwijfeld, gezien de zes hindernissen waarvan de hoogste 1,45 m. is

Voetbal

Op zondag 27 januari spelen in Den Haag op de Maliebaan vertegenwoordigende elftallen van Noord-Holland en Zuid-Holland tegen elkaar. Bij de Noord-Hollanders spelen onder andere Carl Jibben en aanvoerder Pim Mulier.